

Digitaliseren van waarnemingen

Baudewijn Odé (Stichting FLORON, Postbus 9514, 2300 RA Leiden;
ode@floron.leidenuniv.nl)

Digitising field records

The use of computer programs for digitising field records of plants is discussed. One of them – Plantago – has been especially designed to digitise botanical records in the Netherlands.

Inleiding

Steeds meer mensen beschikken over een computer en zijn in staat om hun eigen veldwaarnemingen te digitaliseren. Het is prettig om als waarnemer een digitale archivering van de eigen waarnemingen te hebben, vooral vanwege de snelle toegankelijkheid en de analysemogelijkheden. In het algemeen stimuleren gegevensverzamelende organisaties het digitaliseren door waarnemers, maar hebben er wel baat bij als deze gegevens in een vast (of minstens makkelijk om te zetten) formaat binnenkomen. Standaardisatie is dus belangrijk.

Voor specifieke doelen zijn computerprogramma's in omloop die al jaren min of meer de standaard vormen. Voor het invoeren van vegetatieopnamen wordt in Nederland vrijwel altijd het programma Turboveg¹ gebruikt, terwijl voor veel entomologische waarnemingen het programma Orde² wordt gebruikt. Ook zijn er programma's die overweg kunnen met verschillende soortgroepen en zo alle waarnemingen van een excursie of inventarisatie kunnen bundelen. Een voorbeeld hiervan is het Basislogboek.³

Voor floristische waarnemingen is er nog geen standaard. Veel mensen en organisaties hebben een eigen database met waarnemingen. Bij FLORON wordt het meest gebruik gemaakt van het programma Plantago⁴, dat in nauw overleg met FLORON tot stand is gekomen.

Hier worden de programma's **Plantago** en **Basislogboek** besproken als meest voor de hand liggende programma's voor het digitaliseren van floristische waarnemingen.

Plantago

Sinds twee jaar is er voor floristische waarnemingen het programma Plantago. Van dit MS-dos-programma is afgelopen voorjaar een nieuwe versie uitgekomen (versie 1.2). Een windows-versie van Plantago is in ontwikkeling.

Plantago is speciaal toegerust voor het invoeren van diverse formulieren van FLORON en het Nationaal Herbarium Nederland (Leiden Branch), zoals streeplijsten, formulieren voor losse waarnemingen, Rode-Lijstformulieren en meldingskaartjes. Het invoeren van formulieren voor het Landelijk Meetnet Flora voor Aandachtsoorten is niet mogelijk. De te inventariseren eenheid is impliciet het km-hok (RD-grid) en invoer van soortenlijsten van verschillende onderdelen van een km-hok is alleen mogelijk met kunstgrepen.

De installatie is vrij eenvoudig en wordt beschreven in de uitgebreide handleiding. Jammer genoeg is vrijwel altijd een aantal handmatige systeeminstellingen nodig om Plantago goed te laten functioneren.

Door gebruik te maken van het soortnummer zijn lange soortenlijsten snel in te voeren. Ter controle verschijnt bij ieder ingevoerd soortnummer de soortnaam (Nederlands en wetenschappelijk). Bovendien wordt gewaarschuwd bij soorten waarvan de abundantie gevraagd wordt (Rode-Lijstsoorten, LMF-soorten en overige Aandachtsoorten). Als het soortnummer niet bekend is kan het worden opgezocht via de eerste letters van de naam. Dat is vooral handig voor taxa die niet op de streeplijst of in de flora staan.

Handig zijn een aantal functies om een overzicht van de reeds ingevoerde gegevens te verkrijgen, zoals de Rode-Lijstsoorten (op basis van de Rode Lijst uit 1990). Ook is er een export-formaat dat kan worden gebruikt om verspreidingskaartjes van een soort te maken. Dit laatste is binnen Plantago echter niet mogelijk.

Aparte projecten of inventarisatiegebieden kunnen in aparte tabellen worden opgeslagen. In een tabel kunnen gegevens van verschillende km-hokken worden opgeslagen. Een tabel bestaat steeds uit een viertal bestanden:

1. kopgegevens (km-hok, waarnemer, jaar etc.);
2. soortenlijst (met abundanties);
3. gegevens Rode-Lijstformulier/Meldingskaartje (detailcoördinaten populatie, biotoop);
4. begeleidende soorten (bij waarnemingen Rode-Lijstsoorten).

Afhankelijk van de ingevoerde gegevens zijn deze bestanden meer of minder gevuld.



Fig. 1. Hoofdmenu en submenu "Gegevens invoeren" van Plantago, met de verschillende mogelijkheden voor invoer van floristische gegevens.

De ingevoerde gegevens kunnen per tabel (eventueel voor één of meer jaren) worden geëxporteerd naar een formaat dat geschikt is voor import in FLORBASE. Essentieel daarbij is dat aan iedere export de persoonsgegevens van degene die de gegevens heeft gedigitaliseerd worden meegegeven.

Plantago is gratis te verkrijgen via het landelijk bureau van FLORON.
Het wordt geleverd op cd-rom.

Basislogboek

Dit windows-programma heeft inmiddels versie 3.03 bereikt en is bij uitstek geschikt om waarnemingen van verschillende soortgroepen door elkaar in te voeren. In het soortenregister van Basislogboek zijn meer dan 18.000 Nederlandse en wetenschappelijke soortnamen uit ruim 50 soortgroepen (flora en fauna) opgenomen. Jammer dat er nogal wat verouderde namen opgenomen zijn, maar er bestaat de mogelijkheid om bijvoorbeeld de namen uit Biobase⁵ over te nemen.

Het programma is flexibel met de te inventariseren eenheid, waarbij zowel de mogelijkheid bestaat om met het RD-grid (Amersfoortcoördinaten) als met het UTM-grid te werken, op respectievelijk 10 en 100 meter nauwkeurig. Het UTM-grid is bij een aantal faunagroepen gebruikelijk.

Het invoeren van soorten gaat met de eerste letters van de soortnaam, waarna uit een lijst de gewenste soort kan worden gekozen. Een dergelijke werkwijze is te overzien voor soortenlijsten van percelen of kleine natuurgebieden, maar is te tijdrovend om grote soortenlijsten in te voeren. Het invoeren van de soortnummers ligt dan het meest voor de hand.

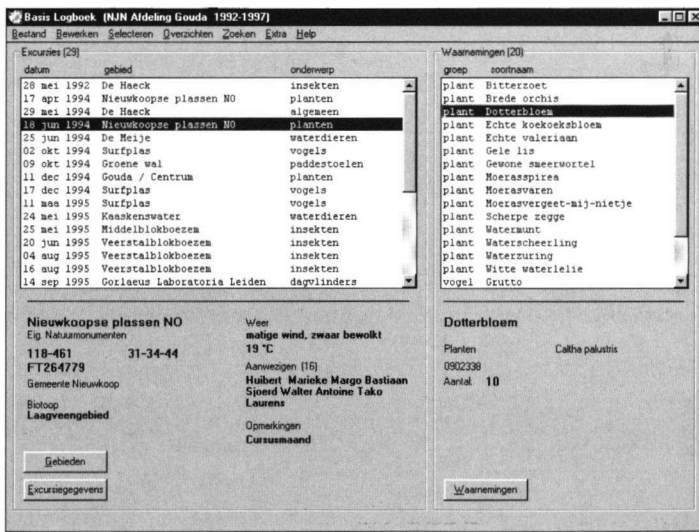


Fig. 2. Hoofdscherm van Basislogboek, met een overzicht van de bezochte excursiegebieden met de bijbehorende waarnemingen.

Ietwat merkwaardig is het dat soorten die eenmaal met Nederlandse namen zijn ingevoerd, ook altijd met hun Nederlandse naam in overzichten verschijnen. Bij het exporteren van de waarnemingen naar een bestand zijn de wetenschappelijke namen wel weer boven tafel te krijgen. Overigens zijn soortnummers binnen de databaseomgeving niet noodzakelijk en ontbreken soortnummers in de exportbestanden(!).

Een van de leuke opties van Basislogboek is de mogelijkheid om de ingevoerde gegevens op kaart te presenteren met het bijgeleverde programma Plotter. Vanuit een kaart van Nederland kan eenvoudig met de muis worden ingezoomd naar het onderzoeksgebied.

Basislogboek (inclusief de kaartmodule Plotter) is te bestellen door fl 30,- (euro 13,95) over te maken op giro 6639676 t.n.v. L.B. Sparrius te Gouda onder vermelding van Basislogboek en Plotter.

De hier besproken programmatuur omvat slechts een deel van hetgeen beschikbaar is. Meer informatie over veldbiologische programmatuur is te vinden op de Biosoft-webpagina (www.euronet.nl/users/mbleeker/prog/soflis_n.html).

1. Turboveg wordt gemaakt door S. Hennekens. Alterra, Wageningen
2. Orde is een programma van O.F.J. Vorst & J.D. Fokker.
3. Basislogboek is een programma van L.D. Sparrius.
4. Plantago is een programma van A. Swolfs.
5. Centraal Bureau voor de Statistiek, 1997. Biobase.